

представниками різних культур є наразі напрочуд обговорюваною. Задля ефективного її вирішення у кожному конкретному випадку слід, на наше переконання, сформувати здатність до міжкультурної комунікації, що включає в себе компетентність у використанні вербальних і невербальних модальностей, уміння та інтерпретування, знання і формування навичок міжкультурних взаємодій. Багатообіцяючою перспективою певних наукових розробок вважаємо на майбутнє більш ґрунтовне дослідження саме невербальної модальності процесу міжкультурної комунікації.

Список використаних джерел

1. Верещагин Е. М., Костомаров В. Г. Язык и культура. М., 1990. – 250 с.
2. Подольська Е. А., Лихвар В. Д., Іванова К. А. Культурологія : навч. посіб. для студентів ВНЗ. – Київ : Мінохоронздрав України. – 2003, 287с.
3. Психология и культура. Под. ред. Д. Мацумото. СПб.: Питер.2003, 718с.
4. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация. Уч. пособ. М. – Изд “Слово – Slovo” . – 2000, 264с.
5. Sapir E. Selected writings in language, culture and personality, // E. S. – Berkeley, University of California Press. 1949. – 250 p.

УДК 141.319.8

Д. М. Скальська
(*м. Івано-Франківськ*)

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ «ФІЛОСОФІЇ ЛЮДИНИ» В ПРОСТОРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

Важливу роль у формуванні інформаційної культури відіграють ті філософські парадигми, які сприяють становленню оптимістичного та гуманістичного світогляду особи. У цьому контексті заслуговують на увагу філософсько-антропологічні вчення ХХ століття: феноменологія, екзистенціалізм, герменевтика, неотомізм, персоналізм, неофрейдизм, неомарксизм, які досліджуючи проблему людини, сигналізують про наявність ознак духовної кризи в соціумі. Сутність цієї кризи найбільшою мірою віддзеркалюється у такому світовідчутті та світорозумінні, які позбавлені конкретної орієнтації на поширення гуманістичних ідей, а стосовно технічних ВНЗ – гуманітарної політики. В результаті, виникає атмосфера хаосу, тотального відчуження людини, політики, держави в просторі інформаційної культури.

Інформаційна епоха породжує нові перипетії: поглиблюються глобальні проблеми інформаційного суспільства - принципова невизначеність сутності інформації, взаємодія техніки і природи, взаємодія техніки, інформації і людини, що породжують проблему адаптації людини до зростаючої кількості інформації, яка поглинає людину і перетворює її на придаток комп'ютеру, що потребує формування нового світогляду, нової людини, нового суспільства майбутнього [2].

Такі настрої й відчуття переживає, зокрема, сучасне українське суспільство. Це зумовлюється, зокрема, тим, що наша країна визначила європейську інтеграцію як пріоритетну внутрішню й зовнішню політику, а у вітчизняній філософській думці

наявні певні прогалини у висвітленні окремих питань гуманітарно-інформаційної політики.

Перший етап формування парадигми філософської антропології припадає на час, коли в європейських країнах Заходу сформувалася нігілістично налаштована інтелігенція, яка відчувала потребу в критичному переосмисленні соціокультурного й політичного середовища суспільства. В умовах повоєнної доби філософська думка акцентувала свою увагу на мистецтві й культурі, розглядаючи їх у контексті соціальної антропології. Філософська антропологія зверталася до мистецького досвіду західних країн як до соціокультурних нормативів буття, вбачаючи в них найзмістовніше і найповніше втілення людського духу.

Випускалось з уваги те, що суспільство в його буттєвості може бути осмислене лише в контексті живих діючих людських індивідів з їхньою духовністю і культурним спадком. Жодне з попередніх століть не збирало такої кількості імен видатних мислителів, для яких була б характерна не вузькість інтересів, а широке втручання в усі сфери суспільного буття. Вони ставили перед собою високі вимоги і цілі, їх хвилювала доля європейських народів і доля окремих країн. Філософська інтерпретація суспільного буття людини в другій половині ХХ ст. відбувається передовсім у контексті європейської культури під кутом зору поглядів Гуссерля, Шелера, Гайдеггера та інших мислителів.

Культура постає в суспільному бутті як безперервність естетичної свідомості й естетичних переживань людини. Інакше кажучи, людське буття немислиме поза межами естетичної культури, природи й суспільства. Вчені почали розробляти відповідно до потреб суспільної практики і суспільної свідомості філософсько-антропологічну концепцію суспільного буття, в яку імпліцитно закладено соціонормативну основу, що міститься в культурі.

Культура, з її різноманітним і багатогранним естетичним обличчям, є новою формою соціальної самоорганізації, включеною в подальше самотворення людини людиною. У цьому контексті доречним може бути гасло: „Політика — лише засіб, культура — мета”. Філософсько-антропологічне розуміння буття спрямовує думку до пошуку загального субстрату — культури. Зміна об’єкта мислення і способу філософського осягнення онтології соціального буття впливає не з раптового прозріння, її причина в об’єктивній зміні предмета дослідження–пошуках професійної інформаційної комунікації.

Отже, філософська думка, зіткнувшись з реальним, вкрай суперечливим і навіть трагічним соціальним буттям найбільш невірноваженого відрізка модерної історії, коли настали розірваність та відчуженість, абсурдність і деструкція християнських етичних цінностей, запропонувала нові теоретичні конструкти розуміння соціального буття й соціальної практики.

Суспільство, створивши технічні умови глобального контакту, збільшило потенційну можливість як глобального розпаду в мозаїчній свідомості, так і можливість формування нової консолідованої світової глобальної свідомості, проте не відкрило шляхи досягнення суспільства сталого розвитку, що продукує нові антропологічні проблеми для виживання людини в умовах інформаційного суспільства. Комунікативні процеси в інформаційному суспільстві призводять до зміни циркуляції інформації в суспільстві, що призводить до формування мережевої людини з плинним середовищем взаємодії, глобалізації спілкування, втрати

ідентичності, віртуалізації культури. Основними напрямками модифікації людини в інформаційному суспільстві являються морально-психологічні, соціокультурні, комунікаційні, біотехнологічні, соціально-екологічні виміри, в результаті чого відбуваються зміни у вимірності людини, а саме способах її поведінки, комунікативних особливостях, збільшення різноманітності різних комунікативних стилів і моделей екзистенційного облаштування [1].

Те, що сьогодні загострює інтерес до проблеми людини та відродження антропоцентричних за своїми спрямуванням варіантів дослідницької думки, далеко не вичерпують переконання про необхідність побудови специфічної філософсько-антропологічної онтології. В історії філософії добре відомі ренесансні періоди, коли в гонитві за високими ідеями та добрими намірами втрачалось те, що давало змогу зрозуміти найголовніше-самого себе. Дослідження феномена людини ускладнюється перш за все тим, що кожен індивід має постійну потребу вирішувати життєві проблеми, які виникають повсякчасно і завжди є невідкладними. Чи може скластися наявність величезної кількості вчень про людину в єдиний універсум? На пошуки відповіді на це запитання мудреці та вчені витратили значний потенціал розуму й інтелекту, а все ж передчуття апокаліпсису, „краху цивілізації” чи „кінця історії”, тим більше на межі тисячоліть, постійно переслідує людство.

У контексті цих роздумів слід принципово розрізняти філософію людини та філософську антропологію. Якщо перша проблема виступає прерогативою різногалузевих наук і навіть цілого комплексу вчень, які часто віддалені одне від одного, то вже сам термін „філософська антропологія” потребує уточнення і доведення його як певної „останньої інстанції”. Зрозуміло, що філософська антропологія — це не випадкове чи надумане новоутворення, яке може виникати спонтанно чи „на замовлення”, неначе модне віяння. Якщо проаналізувати еволюцію філософської антропології в контексті світової філософської думки, то стане зрозумілим, що виникнення цієї специфічної рефлексії про людину можливе лише на певному, визначальному етапі розвитку людства. Зрештою, сам термін „антропологія”, як спеціалізоване вчення про людину, сучасні дослідження пояснюють як культурне явище, що виникло у XVIII ст. і з того часу перебуває у складі філософського знання. При цьому його проблематика постійно ускладнюється та збагачується відповідно до нових розробок науки і соціальної практики.

В одному з перших своїх значень філософська антропологія виступила як самостійна галузь знання, яка поряд з традиційними філософськими науками-логікою, теорією пізнання, естетикою, історією філософії вимагала засобів свого самовираження. Вперше саме І. Кант вказав на необхідність осмислювати людину як унікальну істоту окремим і особливим способом. Наступним етапом обґрунтування філософської антропології можна вважати існування її як філософського напрямку, представленого іменами М. Шелера, А. Гелена, Х. Плеснера, де людина розглядалась як природна істота. Філософська антропологія, як одна з шкіл 20-х років XX століття, виявилася впливовою та плідною за ідеями поряд з такими відомими напрямами західної філософії, як прагматизм, психоаналіз, феноменологія, структуралізм. Однак основне та фундаментальне значення філософська антропологія отримувала через свій розвиток впродовж всього століття, коли склалися умови європейської посткласики.

Філософська антропологія в найширшому та найактуальнішому значенні передбачає сьогодні людину як першопричину світу, його найвищу субстанцію, в якій суб'єкт та об'єкт пізнання не протиставляються, а цілісно взаємодіють, взаємодоповнюються. У рамках посткласичної парадигми філософська антропологія зайняла позицію не тільки філософського знання, не тільки філософського напрямку, а особливого стилю мислення, який дотримується суто антропологічних принципів у тлумаченні реальності, у вимірах модусів людського буття. Поряд з логоцентризмом, теоцентризмом, соціоцентризмом, філософсько-антропологічні інтенції спрямовані на відтворення адекватної картини світу. При цьому філософська антропологія у ХХ столітті запрезентувала себе не лише потужною духовною традицією, систематизованим комплексним вченням про людину, а й концептуально визначеною структурою, логікою та методологією пізнання.

Філософсько-антропологічні виміри освіти в Україні стали можливими на ґрунті подолання розриву між сциєнтизмом та гуманізмом, на посиленні взаємозв'язків між аналітичною філософією, історичною шкалою в філософії науки, неофрейдизмом, структуралізмом, герменевтикою у формуванні нетрадиційного образу філософського мислення та прагнення до створення прогресивних інновацій.

Витоками такої рецепції можна вважати вітчизняну антропологічну думку, започатковану в практичній філософії Г. Сковороди, кардіософії П. Юркевича, морально-ціннісній "філософії серця" послідовників Києво-Могилянської академії. У межах сучасної Київської філософсько-антропологічної школи сформувався екзистенційна антропологія. В ній зосереджено фундаментальні дослідження екзистенційних вимірів людського буття через розгляд світогляду та його теоретичних трансформацій. Фундатор цієї школи В.І. Шинкарук вказав на екзистенціали людського буття "віра", "надія", "любов", як такі, що виводять особистість до її автентичності, людяності. Соціальна антропологія та педагогіка на теренах вітчизняної наукової думки засвідчила її філософську зрілість та здатність до співучасті в еволюційних процесах західноєвропейської антропологічної свідомості.

Основну увагу теоретиків займає предмет філософської антропології, автентичність антропологічної ідеї, антропологічна тема як домінуюча, антропологічні принципи та категорії, авторські підходи, наявність антропологічного ренесансу, етапи антропологічного повороту. Таким чином, в центрі аналізу виявляється «людиномірність» світу, а педагогічно-виховні параметри цієї «людиномірності» встановлюються за кількома напрямками: один з них - співставлення досліджуваного феномену з іншими сутностями та явищами; інший - самоідентифікація його власної унікальної природи.

Вивчення ознак людиномірності, як один із способів /ззовні/ передбачає осмислення взаємовідношення людини з природою /космосом/, суспільством, Богом, самим собою. Розкриття внутрішніх інтенцій пов'язується з тілесним, емоційним, моральним, духовним, соціальним буттям. Обидва підходи взаємодоповнюються, викликають потребу смислотворення на нових засадах, особливо якщо це стосується майстерності педагога.

Людинознавчі колізії, що виникають за ситуації складних політичних періодів, історично-культурних, економічних зламів не минули й українське суспільство. Характерно, що загальний поворот західноєвропейської культури до проблеми

людини сконцентрувався власне на антропологізації філософського знання. Зрештою, еволюція цього процесу тісно пов'язана із зміною методологічних парадигм, що підтверджується науковими дослідженнями сьогодення. Найактуальнішими виявляються порівняння таких основних стазисів: класики, посткласики /некласики/ та постнекласики, або ж премодерну, модерну та постмодерну [3].

В складноструктурованому техногенному суспільстві, де на зміну ідеалізації „прекрасного” приходять пошук штучного інтелекту, гуманітарні науки переорієнтовуються в контекст віртуальності та моделювання /*Virtuality and modelability*/, сигналізуючи про можливу появу інших форм антропології, - „негативної”. Тотальна естетизація /створення чогось штучного/ приводить до того, що естетична компетентність компенсує втрату моральних стандартів, переслідуючи часто лише економічні чи політичні стратегії. За таких умов, коли руйнуються межі між мистецтвом та життям, вчені задаються питанням теоретичних компромісів /позитивно це чи комплекс негативів?/, поза як цілісна філософія не може бути зведена до якоїсь однієї парадигми, так само інноваційна модель освіти, уникає єдиного авторства чи авторитарності.

Антропологічний поворот позначається тим, що, по-перше, в рамках усталених природоцентризму, теоцентризму, логоцентризму антропоцентризм вибудовується як результат унікального збігу антропологізму та антропологічного принципу; по-друге -антропологічний поворот здійснюється за умов, коли антропологічний принцип починає домінувати як у матеріалізмі / М. Чернишевський, К. Гельвецій, Л. Фейербах/ так і в ідеалізмі /Ф. Ніцше, В. Дільтей, Г. Зіммель/; по-третє, - складається так, що "людина" висувається антитезою до класичних субстанцій "дух", "ідея" або ж до понять "суспільство", "природа". Не випадково також й те, що існують причини, через які антропологічний поворот виступає окремою проблематикою наукових досліджень не лише у філософії, а й у ряді інших позитивних наук. Однак, коли зазирнути у внутрішній світ людини, де сходяться Воля, Розум, Почуття, то стає зрозумілим, що жоден з компонентів не може випасти з уваги, інакше порушиться основа гармонії людського "Я".

Список використаних джерел

1. Аксьонова В.І. Антропологічні виміри комунікативно-інформаційного усвідомлення сенсу буття / В.І. Аксьонова // Антропологічні виміри філософських досліджень: зб.наук. пр. / Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна – Дніпропетровськ. Вип.3, 2013 – с.7-13
2. Воронкова, В. Г. Формирование нового мировоззрения, нового человека, нового общества будущего: монография / В. Г. Воронкова // Кого и как воспитывать в подрастающих поколениях. -К.: Скиф.-2012.-Т.2.-С. 134-152.
3. Скальська Д.М. Естетичні виміри філософсько-антропологічних вчень ХХ століття: монографія. – Івано-Франківськ: Вид-во Факел, 2003. – 231 с.

Анотація

У статті аналізуються масштаби філософсько-антропологічних досліджень, які розгортаються в дискусіях про класичну, некласичну, пост класичну та

неопосткласичну науки; про пре модерн, модерн, постмодерн. Вони виступають як культурні орієнтири в розумінні людини та її меж в ситуації комунікативної та інформаційної діяльності.

Ключові слова: філософський антропоцентризм, техногенне суспільство, комунікативні процеси, освіта, віртуалізація культури, інформаційний простір.

Abstract

This article analyzes the magnitude of philosophical and anthropological research that unfolds in discussions about classical, non-classical, post classical, and neopostclassical science; about premodern, modern, and postmodern. They act as cultural landmarks in the understanding of man and his or her limits in a situation of communication and information activities.

Keywords: philosophical anthropocentrism, man-made society, communication processes, education, culture virtualization, information space.

УДК 378

Р. В. Стецюк
(м. Івано-Франківськ)

РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ НАУК У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

В умовах євроінтеграції та переходу до розвиненого інформаційного суспільства стає очевидним, що саме рівень розвитку вищої освіти буде визначати майбутнє нашої країни. Випускники вищих навчальних закладів, сьогодні повинні бути наділені не лише фаховими знаннями, а й володіти достатнім рівнем сформованості соціальної компетентності, яка виявляється в здатності бачити соціокультурний контекст діяльності, працювати в команді, добре орієнтуватися в соціальних процесах, швидко пристосовуватись до нових умов життя, мотивуючи себе до постійного самовдосконалення та розвитку. Формування соціальної компетентності найбільш повно реалізовується завдяки викладанню соціально-гуманітарних дисциплін, які не тільки розширюють кругозір студентів, а й готують їх до активного суспільного життя. Особливо актуально це для випускників технічних вузів, які в майбутньому повинні стати організаторами виробництва та керівниками трудових колективів, приймати складні рішення та брати на себе відповідальність.

Проблема дослідження соціальної компетентності особистості є предметом вивчення вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема фахівців у сфері філософських, психологічних і педагогічних наук. Серед українських вчених варто вказати таких дослідників як Н. Бібік, Л. Ващенко, І. Зарубінська, О. Локшина, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко. Серед зарубіжних найбільш відомі: Дж. Боуден, А. Бермусм, М. Лейтер, С. Маслач, А. Мейхью, Дж. Равен, Е. Тоффлер, Р. Уайт, Р. Хагерті, Е. Шорт та інші. Роль соціально-гуманітарних наук у формуванні соціальної